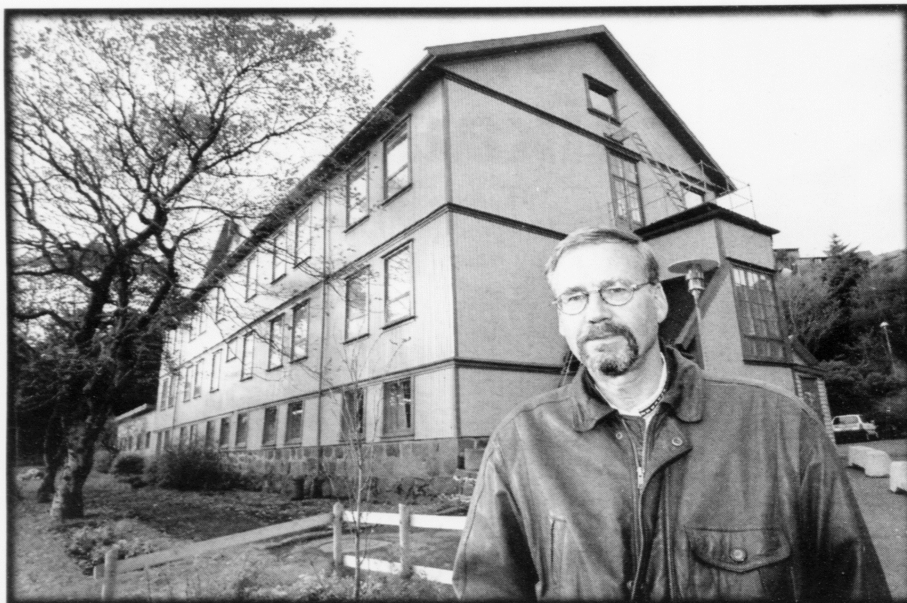

Eingin søga er skrivað um bróstsjúkrahúsið í Hoyðølum, sum hevði so stóran týdning fyri so nógv ættarlið í hálva öld. Mánadagin kom út skaldsøgan „Dalurin fagri“ eftir Gunnar Hoydal, sum lýsir uppveksturinn hjá dronginum Páll millum tey sjúku á bróstsjúkrahúsinum

Gunnar Hoydal er útbúgvinn arkitekt, og starvaðist í 25 ár sum býararkitekt í Havn. Sum rithøvundur hevur hann verið virkin á nógvum ymiskum økjum og skrivað stuttsøgur, skaldsøgur, tíðargreinar, yrkingar og sangir, seinast til sangleikin Skekk. Hann eigur eisini meistaraligu týðingarnar av klassikaranum Palla Pumm, sum Bókadeild Føroya Lærarafelags hevur givið út. Mynd: Jens Kristian Vang

Gunnar givið teim gloymdu og burturtagdu lív og mál

TURID KJØLBRO
Karmurin var tann rætti, tá ið fólk hittast á gamla bróstsjúkrahúsinum í Hoyðølum í sambandi við útgávuna av skaldsøguni „Dalurin fagri“ eftir Gunnar Hoydal. Í tí sum í dag er matarhøll hjá studentaskúlanæmingum, hevur høvuðspersónurin í bókini traðkað sínar barnaskógvar.

Í grundini var tað høvuðspersónurin sjálvur, Karsten Hoydal, sum í bókini eitur Páll, sum skuldi havt skrivað hesa bókina. So varð ikki, og sonurin Gunnar ivast ikki í, at tað var tí, at so nógv lá afturat tíðini á bróstsjúkrahúsinum.

- Pína, sorg, og ein ófrættadámur, sum hevur sett spor á fleiri ættarlið í Føroyum, hevur gjørt, at eingin hevur hættað sær undir at skriva um tuberklatíðina. Eg ivaðist leingi, áðrenn eg fór í holt við at skriva, og tað var ein ring stóða at koma í. Pápi ætlaði í nógv ár at fara undir at skriva eina bók, men hann fekk tað ikki í lag, tí tað kendist so sárt. Hetta sárið hevur gjørt, at eingin søga er skrivað um bróstsjúkrahúsið, og skal søgan skrivast er tað í tókum tíma, tí fólkini, sum starvaðust har og vóru har sum sjúklingar, fækkað í tali í hvørjum. Hjá mær hevur tað verið umráðandi at geva teim gloymdu lív og burturtagdu mál, sigur Gunnar Hoydal.

Eingin ivi skal kortini vera um, at „Dalurin fagri“ fyrst og fremst er ein skaldsøga. Ein skaldsøga, har høvundurin hevur funnið

upp á persónar og hendingar.

- Onkrar persónar havi eg hoyrt um, men ikki kent. Eg brúki navnið Páll, sum pápi sjálvur hevur brúkt í stuttsøgnum, hann hevur skrivað grundað á barnaárin. Og Sigrið, gentan í bókini, ið kemur á bróstsjúkrahúsið, hevur pápi eisini í einari stuttsøgu.

Vánalig útlit

Hóast eingin søga er skrivað um bróstsjúkrahúsið, eru nógvir keldur um húsið og tíðina, tá ið tuberkularir herjaðu landið. Høvundurin hevur fyrst og fremst lurtað eftir frásøgnum frá pápanum, leitað í goymslum, tósað við fólk, sum vóru á sjúkrahúsinum sum sjúklingar, lisið lögtingsfrágreiðingar og ársfrágreiðingar fyri sjúkrahúsið, og ritgerðina hjá Hanusi Debes Joensen, gamla landslækninum, um tuberkularar.

- Í eini ársfrágreiðing fyri sjúkrahúsið stendur, at 44 vóru innlögð eitt árið, 11 doyðu, men eingin varð útskrivaður frískur. Tað frægasta skoðsmálið, nakar kundi fáa, var: tilsyneladen de rask, greiður Gunnar Hoydal frá.

Eingin heilivágur var sum kundi basa tuberkulurum í 1924, tá ið søgugongdin í bókini fer fram. Einastu ráðini, læknin hevði til sjúklingarnar var, at eta góðan, feitan, danskan mat og nógvá sós.

- Læknin hevði bara kurarnar at dúva uppá. Liggikurin, fitikurin og aðrar kurar. Tað ráddi um at gerast

feitur og stórur, tí so kundi ein standa seg betur móti sjúkuni, sigur Gunnar Hoydal.

Vit kunnu leggja afturat, at seinni í bókini gera sjúklingarnir uppreistur móti danska matinum.

Bardagi móti teim sjúku

Áðrenn heilivágur kom móti tuberkulurum, vóru tey sjúku skyggjað og útiðst frá umheiminum. Tey frísku ræddust tey sjúku, hesi vóru hildin til í húsum fyri seg sjálv, og í grundini var tað ein verja hjá samfelaganum at leggja bróstsjúkrahúsið í Hoyðølum. Langt burturi frá øllum.

- Tey sjúku vóru stíkað inni og avbyrgd, og tað man hava pint nógv meiri enn sjálv sjúkan. Herup, sum var lækni á bróstsjúkrahúsinum, segði, at ansast mátti

eftir, at bardagin móti sjúkuni, ikki gjordist ein bardagi móti teim sjúku, sigur Gunnar Hoydal.

Bróstsjúkrahúsið varð bygt í 1908, og var ein ógvuliga snotuligur og vakur bygningur við kjallara, tveimum hæddum til sjúklingarnar og lofti. Í kjallaranum vaks Karsten Hoydal upp saman við systkjønnum. Pápin Dánjal var maskinmaður og umsjónarmaður í húsinum. Tað var hansara uppgáva at føra alla vóru til sjúkrahúsið umframt at føra lík úr aftur dalinum. Hann kom á sjúkrahúsið saman við konuni og børnunum sama ár, tað varð tikið í nýtslu.

Siga alt

Í „Leikapettinum“, ið er stuttsøgusavn eftir Karsten Hoydal, eru søgur um barnaárin í Hoyðølum. Í

vár gav Bókadeild Føroya Lærarafelags út bókina „Lív heldur á“ eftir Karsten Hoydal, ið er um drongin Páll, sum býr í kjallaranum á bróstsjúkrahúsinum.

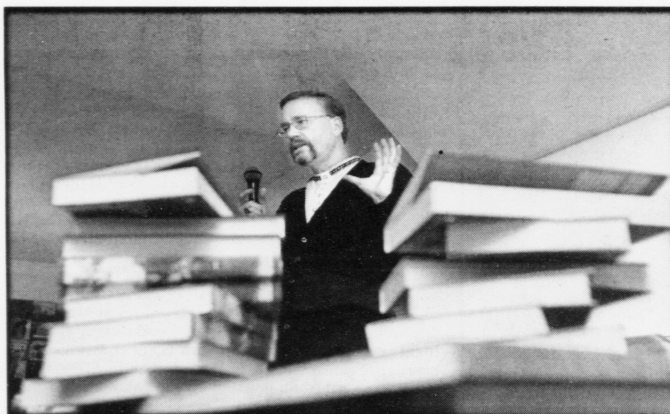
- Stuttsøgan „Eitt summarskuld við Rock All“ í „Leikapettinum“ og yrkingin „Ganga nú á meg minni“, siga í grundini alt, so mæi hevði ikki nýtt at skriva skaldsøguna, sigur Gunnar Hoydal.

Døpur tíð

Á samkomuni á bróstsjúkrahúsinum í sambandi við útgávuna av „Dalinum fagra“, greiddi Svenning Tausen frá tí, hann mintist um tuberklasjúku og sjúklingar. Familja hansara var hart rakt av sjúkuni. Báðar ommurnar doyðu av tuberkulur frá stórum barnaflokki.

- Tey sjúku vóru ikki

vælkomin inn alla staðni. Øll vóru bangin fyri at verða smittað, og sjúkan legði ein dapran dóm á bygðalívið. Tá ið onkur, ið illgruni var um var sjúkur, fekk at vita, at hann var frískur, vóru tað gleðið og fyrri øll. Tey, sum komu frísk av sjúkrahúsinum, skuldu kannast aftur eina tíð eftir, at tey vóru komin heim. Nógv stóð á teimum, áðrenn tey fóru, og nógv fóru bara ta einu ferðina, minnst Svenning Tausen á.

Tuberklasjúkan mundi nema við hvørt einasta húski í Føroyum og setti sín dapra dóm á fleiri ættarlið í Føroyum. Skaldsøgan „Dalurin fagri“ eftir Gunnar Hoydal, sum Bókadeild Føroya Lærarafelags gevur út, er um drongin Páll, ið veksur upp millum tey sjúku á bróstsjúkrahúsinum. Søgan tekur við um várið 1924, tá ið gentan Sigrið kemur í dalin, har sjúkrahúsið stendur, og endar summaríð eftir, tá ið hon verður fórd úr aftur dalinum. Mynd: Jens Kristian Vang